

سەنتەرى زەھاۋى

بۇ لىنكۋىنەۋە شىكرىي

كورى | عربى

گەرانى پىشكەوتوو

گەران

گەران ...

Zahawi Center زەھاۋى

Liked 21K likes

ووتار

Like 0 Tweet Share

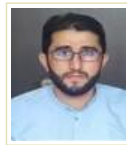
بەرۋار: 25/06/2018
بىيىن: 299

رانانىڭ بۇ "تىۋرى مەرىفە لە نىۋان قورنان و فەلسەفەدا"

كۆسەرەت صالح

كۆسەرەت صالح ئەھمەد

توتۇرۇم و مامۇستا لە زانگوى سەلاھەددىن – ھەرلىز

نەم پەرتوۋكە بەرھەمى خامەى دكتور (نەھمەد نىبراھىم وەرئى) — ۋەك بەرھەمى ژمارە 38 ى سەنتەرى زەھاۋى بۇ لىنكۋىنەۋەى فېكرىي سالى 2016 لە دوو تويى پەرتوۋكىكى سەد و سى و ھەوت لاپەرىبى چاپ و بلاۋكراۋەتەۋە. ۋەك سەرچەم بەرھەمەكانى ترى سەنتەرى زەھاۋى لە سلىماتى لە ناۋەندى سارا و، ناۋەندى رىنۋىن و كىتېفروشى نەندىشە، ھەرۋەھە لە ھەولزى لە تەفسىر دەست دەكەۋىت.

ناۋەروكى پەرتوۋكەكە بەشئوھەمى كىشى، جىا لە پىشەكى و كۇتايى، لە پىنج بەشى سەرەكىش پىنكەتوۋە. دەروازەيەك بۇ باسكردن لە تىۋرى مەرىفە، مېزۋوى تىۋرى مەرىفە و پەيوەندى بە زانستەۋە، قورنان و تىۋرى مەرىفە، تۋاناي مرۇف بۇ بەدەستەنناتى مەرىفە، قورنان و تۋاناي بەدەستەنناتى مەرىفە، برىتىن لە ناۋىشائى ھەر پىنج بەشە سەرەكىيەكەى پەرتوۋكەكە، لە خوار ۋە پوختەيەك سەبارەت بە ناۋەروكەكەيان دەخەيەتە پروو. نووسەر لە پىشەكىيەكەدا تىشكىك دەخاتە سەر مەرىفە و، فەلسەفە و، زانست دواتر تىۋرى مەرىفە. باس لەۋە دەكات كە زور جار مەرىفە بە پەيوەندى كارىگەرى نالۇگۇر لە نىۋان كەس و بابەتەكاندا دەگوترىت، بۇيە بەسەرچاۋەى بەخشىن دادەنرىت و نامانجى مرۇف بوۋە بە درىزايى مېزۋو و لە دەرنەجمى لىنكۋىنەۋە و شەن و كەم كىردنى چەندىن لق و پۇپ و بەشى جۇراۋجۇرى لىن جىبابونەتەۋە.

فەلسەفە بە دىاردەيەكى مرۇفانەيى ھەژماردەكات، كە بەرھەمى ژىرى و عەقلى مرۇفە. كە نامانج لىنى وردىۋنەۋە و پەى بردنە بەنھىننەيەكانى بوون و ژيان و گەردوون. نىنجا پەيوەندى نىۋان فەلسەفە و مەرىفە، ھەرۋەھە باۋەر و مەرىفە دىاردەكات بەۋەى كە مەرىفە بالاترىن نەركى مرۇفە لە بووندا، ھەرۋەھە باۋەر و نىمانىش برىتىن لە زانست و مەرىفە. بەمەش پەيوەندى نىۋان ھەر سىن پىرسى مەرىفە و زانست و باۋەر بە پەيوەندىيەكى وابەستەيى و تەۋاۋكارى ھەژمار دەكات.

ھەر لەۋىدا باس لە رۇلى فەلسەفە و فەيلەسوفان دەكات لە دىارىكردنى پىرسىيارە گەۋرەكانى مەرىفە كە سەرەكىترىيانىن نەمانەن: مەرىفە چىيە؟ سىروشت و سنوورەكانى چىن؟ نىيا دەتۋانرى مەرىفە بەدەستەننەرىت؟ نەگەر ۋەلامەكە نەرنىنى بىت، چۇن و بە چ رىگەيەك؟، كە ۋەلامى نەم پىرسىيارانە بوونەتە ھۇكارى سەرھەلدانى چەندىن رەوت و رىيازى فەلسەفى جۇراۋجۇر.

لە پەرفەرقانىكى تردا باس لە تىۋرى مەرىفە و گىرنگىيەكەى لە رۇزگارى نەمۇردا دەكات، كە خاۋەن پىنگەيەكى بەھىز و كارىگەرە لە فەلسەفەى ھاۋچەرخ بەگىشتى و فەلسەفەى رۇزناۋا بە تايىبەتى. نىسلا و مسولمانانىش لە ھەمبەر پىرسىكى ۋەك تىۋرى مەرىفە بىن ناگا و بىن بەرھەم و رىياز نەبوون و نىيىن، بگرە خاۋەن رىيازىكى تۆكمە و سەربەخۇن.

نامانجىش لەم لىنكۋىنەۋەيە بەشئوھەمى سەرەكى برىتى بوۋە لە دىارىكردنى پىنگەى تىۋرى مەرىفە لەلەى نىسلا و مسولمانان، تايىبەت لە روانگەى قورنان و فەلسەفە، ھەرۋەھە خستتە روۋى بابەتەكان بەزمانىكى سادە و شىۋازىكى رەۋانى بىن گىرنگال و نالۇزى.

بەشى يەكەم: دەروازەيەك بۇ باسكردن لە تىۋرى مەرىفە

وتار

كىتېبى (بىنەكردنى دىۋارىكى لەرزۇكا)...

ھۇشيار جەمال

ھونەرى رەنگەكان لە نىسلا و كارىگەرىيان لەسەر...

محمد مەلا محمود تاۋگۇزى

توپۇنەۋە

بىرى نەتەۋايەتى و رەنگدانەۋەى لەنئو فەرھەنگى نىسلايىدا ...

ناۋەندەكردنە و وىرانكارى ...

گىرنگىرىن و دىارىترىن ھۇكارەكانى دروست بوونى (نىختىلاڧ) ...

فىدېۋ

• ماف و نازادیهکان له نیسلامدا دسهباح
بهرزنجی...

نهم بهشه بهسەر چهاند لقیك دابهشكراوه، له لقی نهلیف پیناسهی مهعریفه و زانست له رووی زمانهوانییهوه كراوه و له كۆتایی نووسەر گهیشتووه بهو نهجمهیهی كه ههر دوو چهكمی (مهعریفه و زانست) له رووی زمانهوانی زمانی عهرهیی هاوواتان، چونكه ههر دووكیان گوزارشت له دنیایی و نۆقرهی دهروونی زانیار بهرامبهر شته زانراوهكان دهكهن.

برگه ی بی یق روونكردهوهی ههر دوو چهكمی مهعریفه و زانست له رووی زاراوهبییهوه تهراختكاراوه، دوا ی ریزكردی چهاند پیناسهیهی جیا بۆ ههریهكه لهم دوو چهكمه، گهیشتووه بهو دهرهجمهیهی كه مهعریفه به تهسهر و زانستیش راستاندن - تصدیق- ههژماردهكریت. نهم نهجمهیهی دوا ی شیکردنهوهی ههر دوو چهكمهكه بنهما لهسهر بۆچوونی شهریفی جورجانی و نیبن و لقهیم و عهبدوهرحماتی زویندی و قازی عهبدوولجهباری ههمهزانی و نیبن تهمیمیه، ههر وهه بۆچوونی فهیلهسوفاتی روژناوا وهك نۆگست كۆنت، نهمیل پاترو بریاری لهسهر دراوه.

له برگهیهی تردا باس له مهعریفه و زانست له زاراوهی قورناندا دهكات، ناماژه بۆ نهوه دهكات كه چهكمی (مهعریفه) له قورناندا نههاتووه، به لام به دارشتهی جیاواز و كۆمهلی لئوهرگیروا له رهجههکی وشهكه هاتووه، وهك: "عرفوا، یعرفون، عرّف، اعترفوا، المعروف..." سههرنجم دهكات بهو نهجمهیهی كه مهعریفه له قورناندا به واتای زانین و په ی بردن دوا ی تیرامان و وردبوونهوه دیت. ههر وهه زانشتیش به چهاندین دارشتهی جیا جیا هاتووه، وهك: "العلمه، تعلم، فاعلم، علم، علم، يعلم، عالم...". دواتر بنهما لهسهر بۆچوونی راغیبی نهسفههانی مانای زانست بۆ دووبهش دابهشدهكات و قسهی لهسهر دهكات، یهكهم: زانینی خودی شتهكه، دووم: حوكمدان لهسهر شتهكه.

له برگهیهی تردا باس له بۆچوونی موختهزیلهكان دهكات له سهر مهعریفه و زانست، كه لای نهوان ههر دوو كیان یهك شتن و خاوهنی یهك ناوهروكن، بۆیه زانا یهكسانه به عارف و عارفیش یهكسانه به زانا. بۆ سهلماندنی نهم بۆچوونه شیکاری بۆ چوونی پینسهواکانی نههلی نیعتیزال دهكات، دواتر به بهلگه عهقلیهکانی نههلی سوننه گهنگهشهی نهم بۆچوونه دهكات.

برگهیهی تر تهرخان دهكات بۆ "مهعریفه و زانست لای فهیلهسوفاتی نیسلام و نههلی سوننه". نهو پینی وایه مهعریفه و زانست و په پینبردن (الإدراك) لای فهیلهسوفاتی نیسلام خاوهنی یهك مانان. نهم قسهیهش پالپشت به بۆچوونی (فارابی، نیخوان سهفا و نهبو بهكری رازی دهكات. دواتر چهاند پیناسهیهی جیاواز له ژیر ناوینشانی "مهعریفه و زانست لای نههلی سوننه" ریز و گهنگهشه دهكات، وهك پیناسهی: نهبو هسهنی نهشعهری، نیمامی حهره مهین لهجوهینی، قازی باقلانی، نیبن فۆرهك، عهبدوالقاهری بهغدادی، له كۆتاییدا به ههر دوو پیناسهیهی پینسهوا غهزالی و رازی كۆتایی بهم بهشه دهیهمنت. ههر وهه باس له قوناغهکانی دهستخستنی مهعریفه راستهقیینه دهكات لای پینسهوا غهزالی كه له جوار قوناغ كوردت دهیهنتهوه: قوناغی دودلی (الشك)، قوناغی گومان (الظن)، قوناغی باوهر پینكردن (مرحلة الاعتقاد) و قوناغی دنیایی و زانینی راستهقیینه (مرحلة المعرفة الحقيقية).

بهشی دووم: میژووی تیۆری مهعریفه و پهیههندی به زانستهوه.

لهم بهشهدا تیشك خراوته سهر میژووی پهیدابوونی تیۆری مهعریفه، ههر وهه بهشینوهیهی ورد ههولدراره وهلامی پرسیارهکی سههرهکی بداتهوه كه نههمیه: نایا تیۆری مهعریفه چیه؟ دواتر باس له پهیههندی نیوان زانست و مهعریفه كراوه له روانگهی موختهزیلهكان نینجا نههلی سوننه.

تایهت به میژووی تیۆری مهعریفه به فهلسهفهی یونانی كۆن دهستپندهكات و باس لهوه دهكات كه تیۆرییهمهعریفی و فهلسهفیهی جواوچهركان ریشهكهیان بۆ سوفرات، نهفلاتون، نهرسقۆ... دهگهریتهوه، بهلام بهشینوهیهی دیاریكراوه له روژناوا وتارهكهی (چۆن لۆك) به ناوینشانی: (وتاریك له زهینی مروفا) به یهكهم وتار ههژماردهكریت له ههمبهر نهم پرسه نوسراییت كه له سالی 1960ز بلاكراوتهوه. بهلام نووسهر رهخنه لهم چۆره بۆچوونه دهكریت و پینی وایه كه زانایاتی پینشینی نیسلام زۆر كۆنتر لهو بهرواره قسهیان لهسهر نهم پرسه كردووه، بۆ نموونه: نیبن تهمیمیه و، قازی عهبدوولجهبار و، قازی باقلانی و، فهخره دینی رازی و عهزوده دینی نیجی... هیتد.

نیجنا برگهیهك له ژیر ناوینشانی (تیۆری مهعریفه چیه؟) شیکار دهكات. نهو تیۆری مهعریفهیهی كه له روژناوا به نیبستمۆلۆژی بۆچوونی لئوه دهكریت. نینجا باس له بابته سههرهکییهکانی تیۆری مهعریفه دهكات كه نهمانهن: توانای مهعریفه، سههرچاوهكانی مهعریفه، سهروشتی مهعریفه، بههای مهعریفه و سنوورهكانی. دواتر باس له وشه و زاراوه هاواماتاكانی مهعریفه و زانست دهكات، وهك: ههستیپكردن (الشعور)، پینزانی (الإدراك)، ویناكردن (التصور)، پاراستن و نهزبهركردن (الحفظ)، بیرخستهوه (التذكر)، فامكردن و تیگههشتن (الفهم والفقه)، عهقل و هوش (العقل)، زانین و گیزانهوه (الدراية والرواية)، دانایی (الحكمة)، بهلگهتهویست (البديهية)، هوشمهندی (الكياسة)، را و بۆچوون (الرأى)، فیراسهت (الفراسة).

بهشی سینیهم: قورنان و تیۆری مهعریفه

لهم بهشهدا تیشك خراوته سهر روانگهی قورنان سهبارته به مهعریفه، به دارشتنێکی تر، قسه لهسهر نهو مهعریفهیه كراوه كه راستهوخو پهیههندی به مروفهوه ههیه تهوهك زانست بهشینوهیهی گشتی، ههر وهه ههولنی وهلامانهوهی چهاند پرسیاریکی چهوههری دهدات، كه نهمانهن: نایا له قورناندا ماددهی بنیاتیانی تیۆری مهعریفه زانستی بوونی ههیه؟ نایا دهكریت بوترنیت روانگهی قورنان بۆ مهعریفه؟ نهگهر ههیه چۆن چۆنیه؟

له برگه ی "روانگهی قورنان بۆ تیۆری مهعریفه" جیاوازی نیوان قورنان و كتیبه فهلسهفی و تیۆرییه فهلسهفیهییهكان دهكات، كه ناكرنیت قورنان به تیۆری فهلسهفی ناوژه بكریت چونكه ههم خوداییه و ههمیش پروگرامینی پراكتیکی واقیعییه. بهپینچهوانه تیۆره فهلسهفیهییهكان كه ههم مرویین و ههمیش بهشینكیان هیندهی له خهبالهوه نزیک هینده واقیعی و كرداری

نېين. دواتر باس له بنهماکانی تیوری معرفیه دهکات له قورناند، سهرنج و بۆچوونهکانی دکتور (راجیح عبدالحمید کوردی) سهارهت بهم پرسه له دوانزه خال دهکاته روو. که له کوتاییدا دنوسیت: "هممو نمانه دهکرت بینه بناغی تیوریک له معرفیه و زانین له رووی چیهتی معرفیه، توانای معرفیه، سهرچاوه و نامرازهکانی، سروشتی معرفیه و ریگاکانی، پیوه و بههاکانی".

بهشی چوارهم: توانای مرؤف بۆ بهدهستهئینانی معرفیه
 لهم بهشهشدا نووسر ههولیداوه وهلامی چهند پرسیاریک بداتهوه، لهوانه: نایا دهکرت معرفیه به دست بهننرت یاخود نا؟، نایا نهگهر مرؤف توانای دهستهئینی معرفیه ههینت بهو واتیه دیت که پهی بههموو شتیک بیات و دهستی به سهرجهم نهینیهکان رابگات؟ نایا واقیعی دهرهکی له پشت نیدراک و زانینهکانی مرؤفهوه ههیه یاخود نا؟ نایا جگه له زانراوهکان شتیکی تر بوونی ههیه یان نا؟
 نووسر پیی وایه له پیناو وهلامدانهوهی نهم پرسیارانه چهندين ریبازی نیببستمؤلۆزی سهریانهلداوه، که ههنديکیان ریبازی گومانگهراپی و ههنديکیش دهچنه خانهی ریبازی یهقین و دلنای، که لهم بهشهدا به خال قسه لهسهر بهشیکیان کراوه.

له خالی یهکههدا: ریبزگهلی گومان و توانای معرفیه شیکار کراوه، که خوی له رهوتی شیکهراپی رها و گومانی میتودی خوی دهبینتهوه. شیکهراپیش بهسهر گومانی شوینکوتهکان و گومانی باوهریی دابهش دهینت. له برکهی گومانی میتودی باس له بۆچوونی دیکارت و غمزالی کراوه.

له خالی دووههدا: ریبزگهلی یهقین و توانای معرفیه شیکار کراوه، که له ریبازی واقیعی نهزمونگهراپی، ریبازی نایدیالی و میسالی، خوی دهبینتهوه، که بۆچوونهکانی جۆن لۆک و، فیشه و، بارکلی و، کانت و دیکارت هیکل به کورتی قسهیان لهسهر کراوه.

بهشی پینجهم: قورنان و توانای بهدهستهئینانی معرفیه
 نهم بهشه به سهر دوو لقی سهرهکی دابهشکراوه، لقی یهکههم بهناونیشانی "ههلۆنیستی قورنان بهرامبهر ریبزگهلی گومان و یهقین" ههرهها لقی دووم به ناونیشانی "چارهسهری قورناتی بۆ پرسی معرفیه" تاوتوی کراوه.

له دریزهی شیکارییهکانی بهشهکه نامازه بۆ چهند پرسیکی ههستیار و گرنگ کراوه، لهوانه نایا توانای دهستهئینی معرفیه له قورناتا گرنگی پیدراوه یان نا؟ لیرهدا نووسر زۆر به دلناییهوه شهنوکهوی نهم پرسه دهکات و نامازه بۆ نهوه دهکات که پرسی توانای به دهستهئینانی معرفیه وهک کیشهیهکی فهلسهفهی قورنان زۆر گرنگی پینهداوه بهراورد بهو گرنگیبندانه رووتهی له هزی فهلسهفه قسه و باسی له بارهیهوه دهکرت، هۆکاری نهمش بۆ نهوه دهگهرتهوه که پهیامی قورنان چونکه لهلایهن خودا بۆ بهدیهننراوهکانی دابهزیوه به پیوستی نهزانیهوه باسی بابهتی نیمکانیهتی فیربوونی معرفیه گهنگهشه بکات، چونکه فیربوون و دهستهئینی معرفیه ههم له گهل سروشتی مرؤف هاوریکه و ههمیش پهیامی قورنان پهیامیکی واقیعییه و له ناستی ناخ و هزی مرؤفهکانه که قابیلیهتی فیربوونی تیدا نهخشینراوه.
 دواتر باسی توخمهکانی معرفیه دهکات، نینجا لهسهر شیکاری پرسی گومانی میتودی دههستهئیت، دواتر باس له چارهسهری قورنان دهکات بۆ پرسی معرفیه و به چارهسهری ریشهیی ههژماریدهکات.

له کوتاییدا به پینج خالی بوخت کوتابی به پهرتووهکه دههینت، که تیبایاندا بوختهی دهرهجامهکانی نهم لیکولینهوهیهی تیدا خراونهته روو.

 <p>« ولاتانی نهروپاو نهمریکا وهک شوتنی بازرگ... هۆشیار جهمال</p>	 <p>« هونهی رهنهگهکان له نیسلاندا و کاریگ... محمد مهلا محمود تاوگۆزی</p>
 <p>« میاترهویی و کاریگهیری نهی له پهروه... دسهباح بهرزنجی</p>	 <p>« کورد له مملاتی عوسمانی سهفهوی دا خو... د. ناراس محمد صالح</p>
 <p>« پاشای دادپهروه... فهردهوون نه حمه د</p>	 <p>« کتیبی (بنکهکردنی دیواریکی لهرزۆک)... هۆشیار جهمال</p>

« خوينده و ديهك بۆ كئيبى "منهج القرآن ال...»

ههزار حاتم

« شارستانهتى نيسلامى، هۆكارى دوآهوتن...»

لوقمان سهمه د برادوستى

« نيلحاد و نهخلاقى ... نهگهر خواوند نهفس...»

و: د. مهربوان حهمه دهرويش صالح

« زانستى نوئى سهلماندى: "گشت مرقهكان تهنها...»

د. ازاد علي اسماعيل

سهرتا كوتايى

1 بۆ 10 له كۆى 213

Copyright ©, All Right Reserved.

